335022 - Kefile bağış veya zekâttan para verilip, o da borçlunun borcunu öderse, sonrasında borçludan bu parayı geri isteyebilir mi?

Soru

Bir adam, başka birine kefil oldu. Borcu ödeme zamanı geldiğinde asıl borçlu ödemedi, bunun üzerine kefil ödemek zorunda kaldı. Bu durumda kefil (borçlu durumda kalan) oldu ve yanında ödeme gücü yoktu. Bunun üzerine hayır sahiplerinden bir topluluğa giderek onlara "Ben borçluyum" dedi, onlar da onun adına borcu ödediler. Daha sonra kefil gidip asıl borçludan bu parayı talep etti. Peki, kefil bu parayı kendine ganimet kılma hakkına mı sahiptir, yoksa kendisi adına ödeme yapan hayır sahiplerine mi iade etmelidir?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Birincisi:
Kefâlet yahut damân: başkasının zimmetinde bulunan bir borcu, borçlunun zimmeti devam etmekle birlikte, kişinin kendi zimmetine de yüklenmesidir.

Asıl olan şudur ki: alacaklı, dilediğinde kefilden, dilediğinde de asıl borçludan talepte bulunabilir.

"Keşşâfu'l-Kınâ'"da (3/364) şöyle denilmiştir:
"(Hak sahibinin, dilediğinden talep etme hakkı vardır) yani hem asıl borçludan hem de kefilden; (çünkü hak) her ikisinin zimmetinde sabittir. Zira asıl borçlu, sırf kefalet sebebiyle zimmetinden kurtulmaz; tıpkı havâlede olduğu gibi değil. Aksine hak, her ikisinin zimmetinde de sabit olur. Bunun delili: kefil eğer 'Ben sadece talep edilmeyi üstlendim, borcun aslını değil' dese, ittifakla bu geçerli olmaz."

Bazı fukahaya göre kefâlette tertip şartı koşmak da caizdir. Buna göre kefil, alacaklının önce borçluya müracaat etmesini, eğer o ödemekten aciz kalır veya kaçınırsa kefile dönmesini şart

koşabilir.

“Me‘âyîru’ş-Şer‘iyye”de (s.132) denilmiştir:
“Alacaklının, borçludan veya kefilden talep hakkı vardır. İkisinden dilediğine müracaatta serbesttir. Kefilin, kefâleti tertipli kılma şartı koşma hakkı vardır; yani önce borçlunun talep edilmesi, o kaçındığında kefile dönülmesi gibi.”

İkincisi:
Eğer asıl borçlu ödemez ve kefilden talepte bulunulursa, kefilin malı yoksa, ona zekâttan veya sadakadan vermek caizdir. O da bu parayla borcu öder ve asıl borçlu zimmetten kurtulmuş olur.

Böyle bir durumda kefilin, asıl borçludan geri talepte bulunma hakkı yoktur.

“Mugnî’l-Muhtâc”da (3/217) şöyle denilmiştir:
“(Zâmin olan ğârim, eğer kefâlete ve ödemeye dair asıl borçlunun izni bulunursa, asıl borçluya rücu eder); çünkü kendi malını, başkasının menfaatine onun izniyle harcamış olur. Bu, kendi malıyla ödemesi halinde böyledir. Fakat eğer zekâttaki ğârimler hissesinden alıp onunla ödemişse, asıl borçluya dönmez; nitekim sadakaların tasnifinde de bu şekilde beyan etmişlerdir.”

Buna göre: Kefil, ancak borcu kendi malından öderse asıl borçludan geri isteyebilir.

Eğer zekât yahut bağışlarla ödeme yaptıysa, aldığı bu parayı borcun dışında bir yere harcama hakkı yoktur.

“Keşşâfu’l-Kınâ‘”da (2/282) şöyle denilmiştir:
“Eğer ğârime, borcunu ödesin diye bir mal verilirse, (bunu başka yerde harcaması caiz değildir, fakir olsa bile); çünkü o, belli bir şart gözetilerek verilmiştir… Bundan dolayı zekât, mükâtebe (azad akdi yapan köle), ğârim, gâzî ve ibnü’s-sebîl gibi kimselere verildiğinde, eğer maksat hasıl olmazsa yahut fazlalık kalırsa, geri alınır.”

Şeyh Süleyman b. Ömer el-Cemel (rahimehullah) şöyle demiştir:
“Eğer bir kimseye iftar etmesi için hurma verilirse, bu ona tahsis edilmiş olur. Görünene göre başka yerde kullanması caiz değildir; çünkü vericinin maksadı gözetilir.” (*Hâşiyetu’l-Cemel ‘alâ*

Şerhi'l-Menhac, 2/328).

Şeyh İbn ʿUseymîn (rahimehullah) şöyle demiştir:
"Bizim yanımızda bu konuda kaide şudur: İnsanlardan belirli bir iş için mal alan kimse, onu onların izni olmaksızın başka bir şeye sarf edemez." (*el-Liqâ'u'ş-Şehrî*, 4/9).

Sonuç olarak:
Kefilin, asıl borçluya "Borcun, senin adına ödendi" demesi gerekir. Fakat borcu kendi malından ödemediği müddetçe, ondan geri isteme hakkı yoktur.

Allah en doğrusunu bilir.